

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ  
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ  
ДС/ВМ 05/4-02 бр. 370/1-ХП/4  
23.2.2017. године

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ  
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду на својој Х редовној седници, одржаној 23.2.2017. године – на основу чл. 231. став 1. алинеја 15. и 16. и члана 278. Статута Факултета, прихватило је Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: ДВЕ ВЕРЗИЈЕ ИНФЕРЕНЦИЈАЛНОГ КОНТЕКСТУАЛИЗМА, докторанда Филипа Чукљевића.

За ментора је одређен проф. др Живан Лазовић.

Доставити:

1x Универзитету у Београду  
1x Стручном сараднику за  
докторске дисертације  
1x Шефу Одсека за правне послове  
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Војислав Јелић

|                            |                                                                                                                                         |
|----------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Факултет <u>Филозофски</u> | УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ<br><br>Веће научних области друштвено-хуманистичких наука<br>(Назив већа научних области коме се захтев упућује) |
| 04/1-2 бр. 6/237           |                                                                                                                                         |
| (број захтева)             |                                                                                                                                         |
| 28.02.2017.                |                                                                                                                                         |
| (датум)                    |                                                                                                                                         |

### ЗАХТЕВ

#### за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Две верзије инференцијалног контекстуализма

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ: филозофија

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Филип (Миладин) Чукљевић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филозофски факултет, Београд

Година 2013. дипломирања:

Назив мастер рада кандидата:

Вилијамсов инференцијални контекстуализам и проблем филозофског скептицизма

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена: Филозофски факултет Универзитета у Београду

Година одбране мастер рада: 2014.

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће на седници одржаној 23.02.2017.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

|  |                                |
|--|--------------------------------|
|  | ДЕКАН ФАКУЛТЕТА                |
|  | <u>Проф. др Војислав Јелић</u> |

Додатак уз образац 1.

## ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата Филипа Чукљевића

Име и презиме ментора: Проф. др Живан Лазовић

Звање: Редовни професор

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. *Problem filozofskog skepticizma*, Institut za filozofiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, 2012, str. 250.
2. „Scepticism, Externalism and Predictive Dimension of Knowledge Claims“, *Prolegomena*, 10 (2) 2011, pp. 215-237.
3. “Epistemičko opravdanje, epistemička odgovornost i intelektualne vrline”, *Filozofski godišnjak* 24, 2011, str. 75-105.
4. “Eksternalizam, skepticizam I epistemička sreća”, *Filozofija i društvo*, 1/2011, str. 89-102.
5. “Dve verzije eksternalističkog tumačenja epistemičkog opravdanja”, *Theoria*, 1/2011, str. 5-23.

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, ANCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

**Б** У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односне дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

**ДЕКАН ФАКУЛТЕТА**

Датум \_\_\_\_\_

М.П.

**проф. др Војислав Јелић**

Univerzitet u Beogradu  
Filozofski fakultet  
Odeljenje za filozofiju

## **Obrazloženje predloga teme doktorske disertacije Dve verzije inferencijalnog kontekstualizma**

kandidat: Filip Čukljević 400-14-0001 mentor: prof. dr Živan Lazović  
Beograd  
februar, 2017.

1

### **Predmet istraživanja:**

Predmet ovog istraživanja je inferencijalni kontekstualizam, tačnije njegova analiza i procena. Ovde ću izložiti to stanovište onako kako je ono predstavljeno od strane Majkla Vilijamsa

(Michael Williams) da bih u narednim odeljcima izrazio svoje stavove o toj poziciji.

Inferencijalni kontekstualizam je vrsta epistemološkog kontekstualizma. Kontekstualisti smatraju da istinska vrednost saznavnih tvrdnji na neki način zavisi od određenih faktora prisutnih

u datom kontekstu izricanja.<sup>1</sup> Kao veliku prednost ovog stanovišta kontekstualisti navode svoj

odgovor na skeptički paradoks. Paradoks se sastoji iz sledeća tri iskaza: 1. S (proizvoljni saznavni

subjekt) zna da O (proizvoljni kontingentni iskaz o spoljašnjem svetu); 2. S ne zna da  $\sim$ SH

(skeptička hipoteza); 3. Ako S ne zna da  $\sim$ SH, onda S ne zna da O. Svaka od ove tri pretpostavke

deluje intuitivno prihvatljivo, ali one ne mogu biti istovremeno istinite. Skeptik u svom argumentu

ukazuje da konjunkcija pretpostavki 2. i 3. povlači za sobom negaciju pretpostavke 1.

Uprkos

njihovoj prividnoj prihvatljivosti, bar jedna od pretpostavki 2. i 3. mora se na neki način dovesti u

pitanje ukoliko želimo da ponudimo neko antiskeptičko rešenje izloženog paradoksa.

Prema

kontekstualistima, mi možemo istovremeno imati svakodnevno znanje i ne znati da skeptičke

hipoteze nisu aktualizovane, ali će to važiti u različitim kontekstima. Tako pretpostavke 2. i 3. mogu

obe biti istinite, samo ne unutar istog konteksta. Na taj način većina kontekstualista zadržava

princip deduktivne zatvorenosti znanja koji prema njima važi akontekstualno. Ovakvoj

antiskeptičkoj strategiji mogu se uputiti neka važna pitanja. Prvo jeste na koji tačno način istinitost

saznajnih tvrdnji zavisi od konteksta. Drugo važno pitanje je zašto nemogućnost znanja u epistemološkom kontekstu ne povlači za sobom nemogućnost znanja u neepistemološkim kontekstima. Različite verzije kontekstualizma razlikuju se u pogledu odgovora.

Postoje dve verzije kontekstualizma. Jedna je konverzacioni kontekstualizam i njegovi glavni zastupnici su Dejvid Luis (David Lewis), Stjuart Koen (Stewart Cohen) i Kit

Dirouz (Keith DeRose). Druga verzija, čiji je glavni zastupnik Vilijams, jeste inferencijalni kontekstualizam. Ove

1 DeRose, 1999, str. 185, Pritchard, 2002, str. 114, Williams, 2001a, str. 2, Williams, 2004a, str. 316.

verzije razlikuju se u tome kako tačno određuju kontekst, način njegove promene i faktore koji su

relevantni za takve promene. One se razlikuju i u tumačenju odnosa između epistemološkog i

svakodnevnih konteksta, kao i u tome kako taj odnos objašnjava da nemogućnost znanja u

epistemološkom kontekstu ne povlači za sobom nemogućnost znanja u ostalim kontekstima.

Konverzacioni kontekstualisti smatraju da se promena konteksta sastoji u povišavanju i snižavanju epistemičkih standarda. Što su epistemički standardi viši, to je veći broj alternativa koje

moraju biti isključene da bismo subjektu pripisali znanje. Prema mišljenju konverzacionih

kontekstualista, na promenu epistemičkih standarda utiču prvenstveno konverzacioni faktori.<sup>2</sup>

Prema inferencijalnom kontekstualizmu ne svodi se svaka promena konteksta na povišavanje ili

snižavanje epistemičkih standarda, niti su za tu promenu dovoljni konverzacioni faktori. Neke

promene konteksta sastoje se u *promeni tematske oblasti kojom se bavimo*, gde se sa tom tematskom oblašću povezuje *određeni tip istraživanja*.<sup>3</sup> Ako bavljenje istorijom, fizikom i sl.

shvatimo kao različite kontekste, očito je da razlika između tih konteksta nije u tome što su u

jednom kontekstu epistemički standardi navodno viši u odnosu na drugi; ti standardi su prosto

različiti i kao takvi ne mogu se upoređivati u pogledu strogosti.<sup>4</sup> Pored toga, konverzacioni faktori

nisu dovoljni kako bi se kontekst u kojem se bavimo jednom tematskom oblašću promenio u

kontekst u kojem se bavimo drugom tematskom oblašću; za tako nešto mora se dogoditi promena u

samoj prirodi našeg istraživanja.<sup>5</sup> To se dešava *izmenom nekih bitnih pretpostavki* koje određuju

prirodu našeg istraživanja, a koje Vilijams naziva *metodološkim nužnostima*. To su pretpostavke koje moramo prihvatiti kako bismo se uopšte upustili u određeno istraživanje i koje usmeravaju naše istraživanje u odgovarajućem smeru.<sup>6</sup> Nećemo uvoditi strožije epistemičke standarde niti se baviti istorijom epistemički odgovornije ako posumnjamo u to da Zemlja nije nastala pre pet minuta. Tada se prosto više nećemo baviti istorijom.<sup>7</sup> Ovu ideju Vilijams u bitnoj meri duguje

2 Cf. DeRose, 1999, str. 205-7, Williams, 2001a, str. 2, Williams, 2004a, str. 317-8.

3 Cf. Williams, 2004a, str. 319.

4 Cf. Williams, 2004a, str. 319.

5 Cf. Pritchard, 2002, str. 120.

6 Williams, 2004a, str. 332-3, Williams, 2004b, str. 466-7.

7 Cf. Williams, 2001a, str. 22, Williams, 2004b, str. 466-7.

Vitgenštajnu i njegovom shvatanju izvesnosti koje imamo prema tzv. iskazima okvira, a koje se može naći u spisu *O izvesnosti*. O ovome će biti više reči u istraživanju. Ova prva važna razlika između konverzionog i inferencijalnog kontekstualizma vodi ka drugoj razlici. Ta druga razlika ogleda se u tome što prema konverzionom kontekstualizmu postoji kontekstno nezavisna *hijerarhija konteksta*, gde svi konteksti imaju svoje određeno mesto *zavisno od strogosti epistemičkih standarda* koji unutar njih važe. Prema inferencijalnom kontekstualizmu, *između različitih konteksta ne postoji takva hijerarhija*.<sup>8</sup> Promena konteksta tumači se pre svega kao promena tematske oblasti istraživanja, pri čemu su epistemički standardi koji se u tim kontekstima primenjuju prosto različiti i uzajamno neuporedivi. Različito shvatanje odnosa između konteksta od neposrednog je značaja za odgovor ovih verzija kontekstualizma na skeptički paradoks. *Konverzionisti* kontekstualisti smatraju da *epistemološki kontekst nastaje kada se epistemički standardi povise do krajnjih granica*. U tom kontekstu *na scenu stupa filozofski skeptik* koji formuliše alternative koje je u principu nemoguće isključiti, što za rezultat ima nemogućnost znanja.<sup>9</sup> Ipak, nemogućnost znanja u skeptičkom kontekstu ne povlači za sobom nemogućnost znanja u uobičajenim kontekstima jer u ovima primenjujemo daleko blaže epistemičke standarde.<sup>10</sup> Prema *inferencijalnom* kontekstualizmu, pak, u epistemološki kontekst dospevamo ne tako što maksimalno pooštravamo epistemičke standarde, već *tako što se upuštamo u jedno sasvim unikatno istraživanje*. Takvo istraživanje ima svoje *specifične*

*metodološke nužnosti, među kojima je najbitnija pretpostavka epistemološkog realizma.*<sup>11</sup> Vilijams smatra da epistemološki realizam i inferencijalni kontekstualizam predstavljaju dve

kontradiktorne teze. Epistemološki realisti smatraju da naše znanje o spoljašnjem svetu predstavlja

jednu prirodnu epistemičku vrstu koja se, kao takva, nalazi u izvesnim objektivnim odnosima prema

drugim vrstama znanja. Među tim odnosima najbitniji je odnos epistemičke primarnosti.

8 Williams, 2004a, str. 318-9.

9 Pritchard, 2002, str. 115-6, Williams, 2001a, str. 2-3, Williams, 2004a, str. 318-9.

10 DeRose, 1999, str. 205-7, Williams, 2001a, str. 2-3, Williams, 2004a, str. 318.

11 Cf. Williams, 1991, str. 22-3, 91-2, Williams, 2004b, str. 462-3.

Pretpostavka epistemološkog realizma nam omogućava da govorimo o nekim vrstama iskaza kao

epistemički primarnijim u odnosu na druge.<sup>12</sup> Vilijams smatra da zastupnici tradicionalnog

fundamentizma, kao i skeptik, pretpostavljaju da se naša verovanja mogu razvrstati u dve vrste

između kojih postoji odnos epistemičke primarnosti. Te dve vrste čine epistemički bazična i

epistemički zavisna verovanja. Prva se tiču sadržaja našeg neposrednog čulnog iskustva, dok se

epistemički zavisna verovanja tiču spoljašnjeg sveta.<sup>13</sup>

Teza o epistemičkoj primarnosti prema Vilijamsu nije nešto što se može intuitivno braniti.<sup>14</sup>

On smatra da ona predstavlja jednu teorijsku pretpostavku. Ta teza potiče otuda što tradicionalni

epistemolog, poput skeptika, neće da postavi pitanje da li je i kako moguć neki određeni primer

znanja o spoljašnjem svetu, već da li je i kako to znanje uopšte moguće.<sup>15</sup> Ovo pitanje pretpostavlja

da naše znanje o spoljašnjem svetu predstavlja jednu vrstu. Ukoliko očekujemo teorijsko razumevanje našeg znanja o spoljašnjem svetu moramo pretpostaviti da postoji neka objektivna,

netrivijalna osobina koju razni primeri tog znanja dele.<sup>16</sup> Odnosno, naša verovanja o spoljašnjem

svetu morala bi biti na izvestan način teorijski integrisana. Pošto nisu tematski integrisana, s

obzirom na to da se odnose na razne oblasti (tako imamo istorijsko, fizičko, biološko znanje, zatim

svakodnevno znanje koje ne pripada nekoj posebnoj disciplini), Vilijams veruje da ona jedino mogu

biti epistemološki integrisana – objektivno svojstvo koje naša verovanja o spoljašnjem svetu dele

jeste njihov epistemički status. Epistemički status koja bi ta verovanja delila jeste status epistemičke

zavisnosti, što je posledica njihove evidencijalne zavisnosti u odnosu na znanje o sadržaju neposrednog čulnog iskustva, koje pak ima privilegovani epistemički status.<sup>17</sup> Na taj način znanje o spoljašnjem svetu i znanje o sadržaju neposrednog čulnog iskustva predstavljaju različite epistemičke vrste. Pošto je epistemički status verovanja koja pripadaju ovim epistemičkim vrstama nešto što zavisi isključivo od objektivnih činjenica, a ne od nekih kontekstualnih faktora, ove

12 Cf. Williams, 1991, str. 115-6, Williams, 1999b, str. 57-8.

13 Cf. Williams, 2001, str. 187-8.

14 Williams, 1999b, str. 55-6, Williams, 2001, str. 189-90.

15 Williams, 1991, str. 89-93, Williams, 1999b, str. 56, Williams, 2001, str. 191.

16 Williams, 1999b, str. 56-7, Williams, 2001, str. 191.

17 Williams, 1991, str. 114-21, Williams, 1999b, str. 57-8, Williams, 2001, str. 192-3.

epistemičke vrste takođe predstavljaju prirodne epistemičke vrste.<sup>18</sup>

Kontekstualisti poput Vilijamsa odbacuju pretpostavku epistemološkog realizma. Njihova glavna teza je da *van određenog konteksta nijedan iskaz nema nikakav epistemički status*.<sup>19</sup> Drugim

rečima, *ne postoje nikakve prirodne epistemičke vrste*. U zavisnosti od konteksta, određena

verovanja neće se moći dovoditi u pitanje dok će ostala verovanja zahtevati opravdanje.

Koja se

tačno verovanja neće moći dovoditi u pitanje a koja će biti predmet mogućeg sporenja i na koji

način će ona moći, ili morati, da se opravdaju zavisi od faktora koji određuju dati kontekst.

Svoje shvatanje načina i faktora koji određuju kontekst Vilijams dopunjuje određenjem znanja i strukture opravdanja. On zastupa donekle modifikovanu standardnu analizu znanja, prema

kojoj je znanje istinito opravdano verovanje.<sup>20</sup> Ona je modifikovana time što Vilijams razlikuje dva

aspekta opravdanja, *epistemičku odgovornost i adekvatnu zasnovanost*.<sup>21</sup> Epistemička odgovornost

tiče se prava osobe na neko verovanje i svega što osoba mora da učini kako bi zadržala to pravo.

Adekvatna zasnovanost tiče se pouzdanosti metoda na osnovu kojeg je stečeno neko verovanje –

metod mora biti dovoljno pouzdan. Oba ova aspekta opravdanja potrebna su za znanje.<sup>22</sup>

Ključno u Vilijamsovom shvatanju ova dva aspekta opravdanja jeste to da ni epistemička odgovornost ni adekvatna zasnovanost *ne iziskuju uvek posedovanje odgovarajuće evidencije*.

Ponekad epistemička odgovornost zaista zahteva posedovanje odgovarajuće evidencije, kao kada

smo suočeni sa odgovarajućom kontraevidencijom. Slično važi i za adekvatnu zasnovanost.

Međutim, u mnogim slučajevima posedovanje odgovarajuće evidencije nije neophodno za

opravdanje. Vilijams tako odbacuje pretpostavku koju naziva *zahtevom prethodnog zasnivanja*.<sup>23</sup>

Prema tom zahtevu, svako opravdano verovanje mora biti zasnovano na odgovarajućoj evidenciji.

Vilijams, pak, smatra da opravdanje – po pravilu – po svojoj strukturi uključuje elemente koji se

18 Williams, 1999b, str. 57-8, Williams, 2001, str. 192-3.

19 Cf. Williams, 1991, str. 119, Williams, 2001, str. 193-4.

20 Williams, 2001, str. 23.

21 Cf. Williams, 1999a, str. 187, Williams, 2001, str. 21-2.

22 Williams, 1999a, str. 186-7, Williams, 2001, str. 21-3.

23 Cf. Williams, 1999a, str. 187-8, Williams, 2001b, str. 24.

*podrazumevaju* i elemente koji su predmet *izazova* (osporavanja).<sup>24</sup> Postoje verovanja – među koja

spadaju ona koja se tiču tzv. murovskih iskaza tipa "Ovo je ruka" – za koja se u normalnim

okolnostima podrazumeva da ih prihvatamo na epistemički odgovoran način. Potreba za navođenjem odgovarajuće evidencije u prilog tih verovanja javlja se samo u posebnim okolnostima,

onda kada smo suočeni sa dobrim razlozima da posumnjamo u njih. Kada takvih izazova nema, za

opravdanost verovanja dovoljno je da smo ga stekli zahvaljujući pouzdanom metodu.<sup>25</sup>

Zahvaljujući

tom momentu, naša verovanja o spoljašnjem svetu, koja skeptik dovodi u pitanje, ipak mogu

predstavljati znanje.

Osim toga što smatra da na ovakav način možemo posedovati znanje o spoljašnjem svetu, Vilijams tvrdi da isto tako možemo znati i da skeptičke hipoteze nisu realizovane.

Negacije

skeptičkih hipoteza imaju status metodoloških nužnosti u okviru raznih tipova

istraživanja u koja se

upuštamo. S obzirom na to, kao i na način na koji Vilijams opisuje strukturu opravdanja, u

svakodnevnom kontekstima podrazumevamo odgovarajuće metodološke nužnosti i epistemički

odgovorno verujemo u njihovu istinitost. Ako su, povrh toga, ta naša verovanja adekvatno

zasnovana i istinita, ona predstavljaju znanje.

### **Cilj istraživanja:**

Dva su osnovna cilja ovog istraživanja. Prvi je da se pokaže kako je inferencijalni kontekstualizam zapravo jedna teorijska pretpostavka, a ne teorija. Teorija se sastoji od čitavog niza

teorijskih pretpostavki. Inferencijalni kontekstualizam kao takav ne treba poistovetiti sa prethodno izloženom celovitom Vilijamsovom teorijom, već on kao jedna teorijska pretpostavka može biti u korenu različitih teorija. Vilijamsovo stanovište jeste jedna teorija koja polazi od te pretpostavke, ali svakako ne mora biti jedina. Verzija inferencijalnog kontekstualizma koju ću razvijati u drugom delu ovog rada biće vitgenštajnovska i inspiraciju će crpeti iz Vitgenštajnovog poznog spisa *O*

24 Cf. Williams, 1999a, str. 188-9, Williams, 2001b, str. 25.

25 Williams, 2001b, str. 25.

7

*izvesnosti*. Drugi glavni cilj ovog istraživanja jeste da se pokaže kako vitgenštajnovska alternativa

zapravo predstavlja bolju teoriju od Vilijamsove originalne verzije.

S obzirom na ova dva osnovna cilja postoji niz posebnih ciljeva koji su njima podređeni. Tako je glavni cilj u prvom delu rada da se pokaže kako je Vilijamsovo stanovište jedna ozbiljna

epistemološka teorija koja zavređuje dalje razmatranje. To će se postići time što ću na početku

pokazati koja je motivacija za zastupanje inferencijalnog kontekstualizma, da bih zatim istakao

prednosti koje kontekstualizam ima u odnosu na ostale antiskeptičke odgovore. Onda ću navesti

specifične prednosti koje inferencijalni kontekstualizam poseduje u odnosu na konverzaciju

varijantu kontekstualizma. Nakon toga ću izložiti čvrsto konceptualno jezgro inferencijalnog

kontekstualizma, da bih potom pokazao kako on odoleva napadima određenih kritičara.

Za razliku od prvog dela u kojem ću izložiti Vilijamsov inferencijalni kontekstualizam, u drugom delu ću se fokusirati na ispunjenje dva osnovna cilja ovog istraživanja. Prvo ću pokazati

kako sam Vilijams mora da *napravi razliku između inferencijalnog kontekstualizma kao teorijske*

*pretpostavke i svoje eksternalističke teorije koja polazi od te pretpostavke*. Na to je prinuđen kako bi

pružio adekvatan odgovor na izvesne prigovore. Potom ću nastojati da pokažem kako bi u osnovi

izgledala vitgenštajnovska alternativa Vilijamsovoj teoriji. Radi toga, dokazivaću da se ideja

inferencijalnog kontekstualizma može pronaći u Vitgenštajnovom spisu *O izvesnosti*, kao i da

inferencijalni kontekstualizam pruža bolji odgovor na skeptički problem nego što je slučaj sa

standardnom interpretacijom Vitgenštajnovog odgovora skeptiku. Na kraju, kako bih pokazao da je

vitgenštajnovska verzija superiornija od Vilijamsove, argumentovaću u prilog tome da ona ima razne prednosti u odnosu na svog eksternalističkog rivala.

**Osnovne hipoteze:**

Kao što je već nagovešteno u prethodnom odeljku, mogu se izdvojiti dve osnovne hipoteze ovog istraživanja.

8

Prva hipoteza glasi da je inferencijalni kontekstualizam teorijska pretpostavka, a ne teorija.

Vilijamsova verzija inferencijalnog kontekstualizma jeste teorija koja polazi od te pretpostavke, ali moguća je i drugačija, vitgenštajnovska teorija koja ima istu osnovu. Razlika između teorije i

teorijske pretpostavke je u tome što teoriju konstituiše čitav niz raznih teorijskih pretpostavki i što

ona mora pružiti odgovore na bitna pitanja koja njene pretpostavke pokreću. Tako je npr. suprotnost

inferencijalnog kontekstualizma, fundamentizam, jedna teorijska pretpostavka prema kojoj postoje

kontekstualno nezavisna bazična verovanja iz kojih se na neki način izvode svo ostalo znanje o

spoljašnjem svetu. Ova pretpostavka nameće pitanje koja su tačno ta bazična verovanja, kao i

pitanje na koji način polazeći od njih dolazimo do ostalih verovanja. Različite fundamentističke

teorije daju različite odgovore na ova pitanja. Prema inferencijalnom kontekstualizmu naše znanje

je pak zavisno od raznih kontekstualnih faktora, pre svega od metodoloških nužnosti.

Međutim,

ostaje pitanje o tome koji je naš odnos prema tim nužnostima, kao i pitanje kakva je struktura

opravdanja unutar konteksta. Vilijamsova i vitgenštajnovska teorija ne moraju dati iste odgovore na

ova pitanja.

Prema drugoj hipotezi, vitgenštajnovska verzija inferencijalnog kontekstualizma predstavlja

bolju teoriju od Vilijamsove izvorne verzije. Ovu tezu ću zastupati na osnovu toga što vitgenštajnovska alternativa u većoj meri zadovoljava relevantne parametre. Prvi parametar tiče se

toga koja teorija više odgovara našoj stvarnoj epistemičkoj praksi. Tu je naročito bitno pitanje koja

teorija adekvatnije objašnjava naš odnos prema metodološkim nužnostima i ostalim iskazima

okvira. Drugi parametar sastoji se u pitanju koja teorija pruža bolji odgovor na skeptički problem.

Ispostaviće se da odgovor na ovo pitanje zavisi od odgovora na pitanje da li data teorija u dovoljnoj meri predstavlja skepticizam kao stanovište koje ima nešto bitno da nas nauči o prirodi našeg saznanjog položaja. Naposljetku, poslednji parametar tiče se toga da li je teorija u potpunosti u skladu sa svojim načelnim antifundamentizmom. Odnosno, pitanje je da li neka od ovih teorija ipak zadržava nešto od stare fundamentističke ideje. Tvrdiću kako vitgenštajnovska alternativa bolje prolazi na svakom od ovih testova.

### **Struktura istraživanja:**

Ovaj rad sadržiće uvod, dva glavna dela i zaključak. Dva glavna dela će se sastojati od po tri poglavlja, koja će pak biti podeljena na manje odeljke.

#### **1. Uvod**

#### **2. Vilijamsov inferencijalni kontekstualizam**

##### **2. 1. Skeptički problem i Vilijamsova antiskeptička strategija**

##### **2. 2. Osnovne ideje Vilijamsovog inferencijalnog kontekstualizma**

##### **2. 3. Kritike i odbrana Vilijamsove teorije**

#### **3. Alternativa Vilijamsovoj teoriji**

##### **3. 1. Pojemni prostor za vitgenštajnovsku verziju inferencijalnog kontekstualizma**

##### **3. 2. Vitgenštajn i vitgenštajnovska alternativa**

##### **3. 3. Poređenje Vilijamsove i vitgenštajnovske verzije**

#### **4. Zaključak**

Kratak sadržaj osnovnih delova rada:

#### **1. Uvod**

U uvodnom delu definisaću predmet i cilj istraživanja. Izložiću osnovne ideje koje nameravam da zastupam. Na taj način će čitateljki i/ili čitaocu biti omogućeno da se lakše snalazi

tokom čitanja teksta kao i da uvidi da li su zadati ciljevi i ostvareni.

#### **2. Vilijamsov inferencijalni kontekstualizam**

U ovom delu rada pokušaću da što preciznije i potpunije prikažem Vilijamsovu izvornu verziju inferencijalnog kontekstualizma kako bih potom pokazao da se ona može uspešno odbraniti

od izvesnih prigovora, pre svega od onih iznetih od strane Tomasa Grundmana (Thomas Grundmann).

##### **2. 1. Skeptički problem i Vilijamsova antiskeptička strategija**

Na početku ovog poglavlja prikazaću u čemu se sastoji skeptički problem. Nakon toga ću skicirati osnovne pravce rešavanja tog problema, naročito kontekstualizam. Naposljetku ću izložiti

razliku između inferencijalnog i konverzionog kontekstualizma, kao i prednosti prvog. Skeptički problem ću prikazati u obliku paradoksa. Kao što smo već videli, on se sastoji iz

sledeća tri iskaza: 1. S (proizvoljni saznavni subjekt) zna da O (proizvoljni kontingentni iskaz o spoljašnjem svetu); 2. S ne zna da  $\sim$ SH (skeptička hipoteza); 3. Ako S ne zna da  $\sim$ SH, onda S ne zna da O. Svaka od ove tri pretpostavke deluje intuitivno prihvatljivo, ali one ne mogu biti istovremeno istinite. Skeptik u svom argumentu ukazuje da konjunkcija pretpostavki 2. i 3. povlači za sobom negaciju pretpostavke 1. Detaljnije ću razmotriti zašto tačno dolazi do nesaglasnosti između ovih iskaza kao i zašto nam svaki od njih izgleda intuitivno prihvatljivo. Uprkos njihovoj prividnoj prihvatljivosti, bar jedna od pretpostavki 2. i 3. mora se na neki način dovesti u pitanje ukoliko želimo da ponudimo neko antiskeptičko rešenje izloženog paradoksa. Zatim ću skicirati osnovne tipove antiskeptičkih rešenja. Podeliću ih na osnovu toga koju pretpostavku skeptičkog paradoksa dovode u pitanje. Tako Dekart, Mur, semantički i epistemološki eksternalisti smatraju da mi ipak možemo znati to da skeptičke hipoteze nisu istinite, poričući tako pretpostavku 2. Fred Drecke (Fred Dretske) i Robert Nozik (Robert Nozick) pak smatraju da princip deduktivne zatvorenosti znanja ne važi apsolutno, osporavajući tako pretpostavku 3. Neki zastupaju standardnu interpretaciju Vitgenštajna prema kojoj se u određenim okolnostima poriče smislenost tvrdnji poput pretpostavke 1, te tako i smislenost sumnje u nju. Razmotriću sa kojim se izazovima suočava svaka od ovih strategija. Rešenje koje ću naročito izdvojiti je kontekstualističko. Kontekstualisti dovode u pitanje implicitnu pretpostavku skeptičkog paradoksa prema kojoj saznavne tvrdnje imaju svoju istinosnu vrednost nezavisno od konverzionog konteksta. Njihova istinosna vrednost na neki način zavisi od određenih faktora prisutnih u datom kontekstu izricanja. Stoga pretpostavke 1. i 2. skeptičkog paradoksa mogu obe biti istinite, ali u različitim kontekstima.

Na ovo stanovište obratiću posebnu pažnju. Videćemo koje su njegove prednosti, kao i na koja pitanja ono mora odgovoriti kako bi predstavljalo u potpunosti zadovoljavajući odgovor skeptiku. S obzirom na odgovore na ta pitanja dobijamo konverzioni ili inferencijalni kontekstualizam. Ova stanovišta razlikuju se u tome kako tačno određuju kontekst, način njegove

promene i faktore koji su relevantni za takve promene. Ona se razlikuju i u tumačenju odnosa između epistemološkog i neepistemoloških konteksta. Konverzacioni kontekstualisti smatraju da se promena konteksta sastoji u povišavanju i snižavanju epistemičkih standarda, na šta utiču prvenstveno konverzacioni faktori. Sa druge strane, prema inferencijalnom kontekstualizmu ne svodi se svaka promena konteksta na povišavanje ili snižavanje epistemičkih standarda, niti su za tu promenu dovoljni konverzacioni faktori. Neke promene konteksta sastoje se u promeni tematske oblasti kojom se bavimo. Pored toga, konverzacioni faktori nisu dovoljni kako bi se takav kontekst promenio; za tako nešto mora se dogoditi promena u samoj prirodi našeg istraživanja, odnosno u metodološkim nužnostima. Druga razlika ogleda se u tome što prema konverzacionom kontekstualizmu postoji kontekstno nezavisna hijerarhija konteksta. Prema inferencijalnom kontekstualizmu između različitih konteksta ne postoji takva hijerarhija. Ove razlike će biti detaljnije analizirane. Videćemo kako one utiču na različite odgovore skeptiku kao i prednosti inferencijalnog kontekstualizma u odnosu na konverzacioni.

## 2. 2. *Osnovne ideje Vilijamsovog inferencijalnog kontekstualizma*

U ovom poglavlju izložiću ideje koje leže u osnovi inferencijalnog kontekstualizma. To su epistemološki realizam, prirodne epistemičke vrste, epistemička primarnost i metodološke nužnosti. Zatim ću razmotriti na koji način Vilijams shvata znanje i strukturu opravdanja. Da bi se razumeo inferencijalni kontekstualizam moramo razumeti njegovu suprotnost – epistemološki realizam. Prema tom stanovištu tematska oblast kojom se epistemologija bavi ima kontekstno nezavisnu strukturu. Epistemološki realisti smatraju da naše znanje o spoljašnjem svetu predstavlja jednu prirodnu epistemičku vrstu koja se, kao takva, nalazi u izvesnim objektivnim odnosima prema drugim vrstama znanja. Među tim odnosima najbitniji je odnos epistemičke primarnosti. Pretpostavka epistemološkog realizma nam omogućava da govorimo o nekim vrstama iskaza, koji su sadržaj određenih oblika znanja, kao epistemički primarnijim u odnosu na druge. Ovi pojmovi biće detaljnije razmotreni u ovom poglavlju. Pokazaću zašto Vilijams smatra da se pretpostavka epistemološkog realizma nalazi u osnovi skeptičkog argumenta. Pored toga videćemo

takođe zašto smatra da ona nije intuitivno očigledna već da predstavlja jednu teorijsku pretpostavku koja nam je neophodna da bismo mogli postaviti izvesnu vrstu epistemološkog pitanja. Sa druge strane, glavna teza inferencijalnog kontekstualizma je da van određenog konteksta nijedan iskaz nema nikakav epistemički status. Njegov status zavisi pre svega od relevantnih metodoloških nužnosti. Pozabaviću se posledicama koje ovaj stav ima po tradicionalni epistemološki projekat. Nakon izlaganja osnovnih ideja inferencijalnog kontekstualizma, videćemo kako Vilijams zapravo određuje znanje i strukturu opravdanja. On zastupa donekle modifikovanu standardnu analizu znanja, prema kojoj je znanje istinito opravdano verovanje. Ona je modifikovana time što Vilijams razlikuje dva aspekta opravdanja, epistemičku odgovornost i adekvatnu zasnovanost. Epistemička odgovornost tiče se prava osobe na neko verovanje, tj. svega onoga što bi osoba trebalo da učini kako bi stekla i očuvala pravo na to verovanje. Adekvatna zasnovanost tiče se pouzdanosti metoda na osnovu kojeg je stečeno neko verovanje. Oba ova aspekta opravdanja potrebna su za znanje. Ključno u Vilijamsovom shvatanju ova dva aspekta opravdanja jeste to da ni epistemička odgovornost ni adekvatna zasnovanost ne iziskuju uvek posedovanje odgovarajuće evidencije. Vilijams tako odbacuje pretpostavku koju naziva zahtevom prethodnog zasnivanja, prema kojoj svako opravdano verovanje mora biti zasnovano na odgovarajućoj evidenciji. Vilijams, pak, smatra da opravdanje po svojoj strukturi uključuje elemente koji se podrazumevaju i elemente koji su predmet izazova. Postoje verovanja za koja se u normalnim okolnostima podrazumeva da ih prihvatamo na epistemički odgovoran način. Potreba za navođenjem evidencije u prilog tih verovanja javlja se samo u posebnim okolnostima kada smo suočeni sa dobrim razlozima da posumnjamo u njih. Kada takvih izazova nema, za opravdanost verovanja dovoljno je da smo ga stekli zahvaljujući pouzdanom metodu. Na kraju ćemo videti kakav je, po Vilijamsu, naš odnos prema metodolškim nužnostima s obzirom na ovakvo shvatanje strukture opravdanja.

2. 3. *Kritike i odbrana Vilijamsove teorije*

Ovde mi je cilj da izložim određene interne kritike Vilijamsovog stanovišta kako bih potom pokazao da im ono ipak uspešno odoleva.

Prva kritika pokreće sledeće pitanje: da li je epistemološki realizam metodološka nužnost epistemologije uopšte, ili pak to nije? Ako to jeste slučaj, posledica je dogmatsko prihvatanje epistemološkog realizma unutar epistemologije, jer ta pretpostavka kao metodološka nužnost nije predmet opravdanja ili preispitivanja. Ovo izgleda krajnje neprihvatljivo. Ako je, pak, epistemološki realizam pogrešan, kako Vilijams to može da tvrdi? Zar ta tvrdnja nije formulisana u okviru epistemologije kojom se, na kraju krajeva, i sam Vilijams bavi? Tvrdiću da bi Vilijams porekao kako epistemološki realizam ima status metodološke nužnosti epistemologije uopšte.

Epistemološki realizam ključan je za fundamentalistički projekat u epistemologiji, koji se značajnim delom bavi pružanjem direktnog odgovora skeptiku. Ali Vilijams smatra da pored skeptičkog problema postoje i drugi bitni predmeti kojima se epistemologija bavi. Pokazaću kako se na osnovu ovoga može ponuditi odgovarajući odgovor na datu kritiku, kao i na koji način Vilijams objašnjava prihvatanje epistemološkog realizma unutar tradicionalne epistemologije.

Prema sledećoj razmatranoj kritici, odbacivanje epistemološkog realizma nespojivo je sa prihvatanjem eksternalističkog aspekta opravdanja. Optužba je kako Vilijamsova tvrdnja da opravdanost verovanja zavisi od pouzdanosti metoda pomoću kojeg je ono stečeno otvara prostor za klasifikaciju verovanja u prirodne epistemičke vrste, što je protivno tezi inferencijalnog kontekstualizma. Predlog je da se verovanja mogu klasifikovati u prirodne epistemičke vrste na osnovu toga kojoj bazičnoj kognitivnoj sposobnosti duguju svoju pouzdanost, pošto svaka specifična kognitivna sposobnost zavisi od neke bazične. Moj odgovor će se kretati u dva pravca.

Prvo, pokazaću da se može osporiti kako ovakva klasifikacija verovanja predstavlja klasifikaciju u epistemičke vrste. Kao drugo, tvrdiću da se može osporiti kako je reč o klasifikaciji verovanja u prirodne vrste. Stoga, prihvatanje eksternalizma saglasno je sa inferencijalnim kontekstualizmom.

Poslednji prigovor ponovo Vilijamsa suočava sa dilemom čija oba kraja vode ka navodno

problematičnim posledicama. Prema Vilijamsu, da bi neko verovanje da p bilo opravdano unutar određenog konteksta K1 moraju biti zadovoljena tri uslova: 1. metodološke nužnosti tog konteksta moraju biti istinite; 2. dato verovanje mora biti adekvatno zasnovano; 3. moramo se ponašati epistemički odgovorno s obzirom na to verovanje. Međutim, šta se dešava sa opravdanošću verovanja da p unutar konteksta K1 u slučaju kada se unutar drugog konteksta K2 pojavi neotklonjena alternativa nekoj metodološkoj nužnosti konteksta K1 koja je u kontekstu K2 relevantna? Da li verovanje da p ostaje opravdano unutar konteksta K1 ili ono to prestaje da bude? Obe opcije su navodno problematične za Vilijamsa. Ako prihvati opciju prema kojoj dato verovanje automatski prestaje da bude opravdano unutar konteksta K1 pojavom neotklonjene alternative u kontekstu K2, Vilijamsov kontekstualizam postaje puki epistemološki eksternalizam. Šta se dešava ako Vilijams prihvati drugu opciju? U tom slučaju, verovanje da p ostaće opravdano unutar konteksta K1, ali ćemo unutar konteksta K2 opravdano verovati da je naše verovanje da p neopravdano. Ovo je tzv. epistemička metanekonzistentnost i smatra se da ona vodi određenim problemima. Složiću se da je prva opcija neprihvatljiva za Vilijamsa, ali ću pokazati kako mogućnost epistemičke metanekonzistentnosti nema naročito dramatične posledice. Ključ za ovo nalazi se u Vilijamsovom prihvatanju falibilizma i adekvatnom shvatanju epistemičkih konteksta.

### 3. Alternativa Vilijamsovoj teoriji

Ovaj deo istraživanja biće posvećen izlaganju alternativne verzije inferencijalnog kontekstualizma, kao i pokazivanju superiornosti ove teorije nad Vilijamsovom izvornom verzijom.

#### 3. 1. *Pojmovni prostor za vitgenštajnovsku verziju inferencijalnog kontekstualizma*

U ovom poglavlju cilj mi je da pokažem kako se dolazi do pojmavnog prostora za razvijanje jedne alternative Vilijamsovoj verziji inferencijalnog kontekstualizma, kao i da pokažem da ovo nije

puka teorijska mogućnost već opcija koja zavređuje dalje ispitivanje.

Prvo ću u osnovnim crtama izložiti prigovor koji neki filozofi, pre svega Brajan Ribeiro (Brian Ribeiro) upućuju Vilijamsu. Prigovor se sastoji u nalaženju izvesnih tvrdnji kod Vilijamsa

koje navodno nisu međusobno saglasne. Na početku se ističe Vilijamsova tvrdnja da se njegov

odgovor skeptiku sastoji u tome da pokaže kako skeptički argument ne počiva na nečemu što je

intuitivno prihvatljivo, već da se zasniva na izvesnim teorijskim pretpostavkama. Osnovna teorijska pretpostavka koju skeptik prihvata je epistemološki realizam. Ali, ukoliko epistemološki realizam ne predstavlja intuitivnu već teorijsku pretpostavku, onda mora postojati alternativa toj pretpostavci. Koju alternativu Vilijams nudi? Vilijams se ne može pozvati na neko vitgenštajnovsko shvatanje iskaza okvira prema kojima nemamo epistemički odnos, pošto eksplicitno odbacuje tu mogućnost. Eksternalistička alternativa takođe nije opcija za Vilijamsa, pošto prema samom Vilijamsu eksternalizam dolazi tek nakon odgovora skeptiku. Stoga se ne vidi koja je tačno tražena alternativa. Tvrdiću da ovaj prigovor ne stoji, i to iz dva razloga. Prvi razlog je taj što ćemo videti da ova kritika u potpunosti zanemaruje pojam prirodnih epistemičkih vrsta, fokusirajući se samo na pojam epistemičke primarnosti. Drugi razlog je taj što se očekuje previše od Vilijamsove alternative. Epistemološki realizam je jedna teorijska pretpostavka, a ne teorija. Shodno tome, ni njegova alternativa ne bi trebalo da bude teorija, već samo jedna teorijska pretpostavka. Ovi razlozi će biti detaljno izloženi. Prikazaću ono što smatram osnovnom idejom inferencijalnog kontekstualizma kao odgovora skeptiku, lišenu Vilijamsovih eksternalističkih elemenata. Na kraju ću skicirati drugačiju, vitgenštajnovsku varijantu inferencijalnog kontekstualizma. Prema ovoj teoriji, mi ne znamo i ne možemo znati metodološke nužnosti datog konteksta unutar tog konteksta. To je zbog toga što mi uopšte nemamo epistemički odnos prema metodološkim nužnostima u takvoj situaciji, već prema njima imamo poseban, neepistemički odnos koji nalazi najbolji izraz u Vitgenštajnovom pojmu izvesnosti.

Nakon ovoga pokazaću kako Vilijamsova kontekstualistička teorija nije očigledno prihvatljivija od njene vitgenštajnovske alternative. Prvo ćemo videti da naše preteorijsko shvatanje odnosa prema iskazima okvira nije očigledno epistemičke prirode. Ti iskazi su nešto što se u svakodnevnom kontekstima ne dovodi u pitanje. Mogli bismo reći da se prema našem svakodnevnom shvatanju znanja ti iskazi u odgovarajućim slučajevima s pravom ne dovode u

pitanje. Međutim, da li iz ovoga sledi da mi prema tim iskazima imamo epistemički odnos?

Vitgenštajnovski kontekstualizam objašnjava zašto u svakodnevnim kontekstima s pravom ne dovodimo u pitanje te iskaze – zbog njihovog posebnog normativnog statusa. Ovo će biti detaljnije razmotreno. Zatim ću se fokusirati na mogući prigovor ovoj alternativni prema kojoj se ona obavezuje na odbacivanje principa deduktivne zatvorenosti znanja. Postoje razni kondicionali gde je antecedens određen iskaz koji znamo a konsekvens odgovarajući okvirni iskaz. Ako važi prethodni princip, ispada da moramo znati i konsekvens ili odbaciti sam princip. Pokazaću kako ni ovaj prigovor ne stoji. Potom ću izdvojiti neke početne prednosti vitgenštajnovske teorije u odnosu na Vilijamsovu. Kao prvo, i Vilijams i vitgenštajnovski kontekstualista smatraju da znanje predstavlja kognitivni uspeh. Međutim, pokazaće se kako je za Vilijamsa ta pretpostavka problematična. Kao drugo, ako metodološke nužnosti stvarno predstavljaju znanje, na koji način ih mi znamo? Vilijams smatra kako bar neke metodološke nužnosti znamo pomoću principa deduktivne zatvorenosti znanja. Videćemo kako je ovo krajnje neplauzibilno.

### 3. 2. *Vitgenštajn i vitgenštajnovska alternativa*

U ovom poglavlju dalje ću razvijati alternativnu verziju inferencijalnog kontekstualizma koja je bila skicirana u prethodnom. Prvo ću detaljnije razmotriti prirodu odnosa koji imamo prema okvirnim iskazima s obzirom na ovu teoriju. Zatim ću pokazati da je ideja inferencijalnog kontekstualizma u skladu sa Vitgenštajnovim razmišljanjima iz spisa *O izvesnosti* u kojima je u određenoj meri i prisutna. Naposljetku ću istaći prednost ovakve teorije u odnosu na standardnu interpretaciju Vitgenštajnovog odgovora skeptiku.

Prvo ću analizirati Vitgenštajnov pojam izvesnosti koji po njemu najadekvatnije predstavlja odnos koji imamo prema iskazima okvira. Osnovna razlika između Vilijamsove i vitgenštajnovske verzije inferencijalnog kontekstualizma sastoji se upravo u različitim objašnjenjima ovog odnosa, tako da tome mora biti posvećena posebna pažnja. S obzirom na nekonvencionalnu formu samog Vitgenštajnovog spisa i veliki broj sekundarne literature o njemu i ta literatura se mora uzeti u obzir.

Pozabaviću se nekim odabranim, sada već klasičnim interpretacijama Vitgenštajnovog poznog spisa, poput onih koje pružaju Meri Mekgin (Marie McGinn), Ejvrum Strol (Avrum Stroll) i Danijel Mojal-Šarok (Daniele Moyal-Sharrock). Pokušaću da izdvojim osnovne tačke slaganja, kao i sporenja, da bih potom ponudio ono što mi se čini kao najedakvatnije tumačenje pojma izvesnosti s obzirom na potrebe ovog istraživanja.

Zatim ću pokazati kako je ideja inferencijalnog kontekstualizma donekle artikulisana u Vitgenštajnovom delu *O izvesnosti* i kako je ona saglasna sa ostalim zapažanjima iz tog spisa. Ovde mi je cilj da pokažem kako vitgenštajnovska alternativa ne predstavlja veštačku sintezu Vitgenštajnovog shvatanja izvesnosti i Vilijamsove ideje inferencijalnog kontekstualizma. Naprotiv, kao što je već napomenuto, inspiraciju za datu ideju Vilijams u bitnoj meri nalazi upravo kod Vitgenštajna. Zbog toga ovakvu vitgenštajnovsku varijaciju na temu inferencijalnog kontekstualizma treba razumeti kao jedan prirodan istraživački poriv koji ima potpora u samom izvoru te ideje. Videćemo detaljnije u kojoj meri je ona sadržana kod Vitgenštajna.

Takođe, pošto Vitgenštajn nije eksplicitno razmatrao saglasnost svog shvatanja izvesnosti i ove kontekstualističke ideje, mora se pokazati da su oni zaista saglasni. Ako se pokaže suprotno, predložena vitgenštajnovska alternativa automatski pada u vodu. Tvrdiću kako su ove ideje ipak međusobno saglasne.

Na kraju, izdvojiću prednost vitgenštajnovske verzije inferencijalnog kontekstualizma u odnosu na standardnu interpretaciju Vitgenštajnovog odgovora skeptiku. Ovo je nužno kako bih pokazao da razvijanje vitgenštajnovske alternative Vilijamsovoj teoriji nije puka teorijska mogućnost koja možda daje bolju teoriju od Vilijamsa ali očigledno zaostaje za srodnim stanovištem koje je plod standardne interpretacije Vitgenštajnovog spisa *O izvesnosti*.

Standardno tumačenje tog spisa zastupa neepistemičko shvatanje izvesnosti, poput vitgenštajnovske alternative. Međutim, ono ne uključuje ideju inferencijalnog kontekstualizma kao deo odgovora na skeptički problem već se isključivo fokusira na Vitgenštajново shvatanje izvesnosti smatrajući da je ono dovoljno za adekvatan odgovor skeptiku. Tvrdiću kako ovo ipak nije slučaj. Takav odgovor skeptiku sadrži bitne manjkavosti. Pokazaću zašto je odgovor skeptiku koji se poziva na ovu ideju

bolji od odgovora koji se zaustavlja na Vitgenštajnovom shvatanju odnosa prema iskazima okvira.

### 3. 3. *Poređenje Vilijamsove i vitgenštajnovske verzije*

U ovom poglavlju upoređiću Vilijamsovu i vitgenštajnovsku verziju inferencijalnog kontekstualizma i tvrdiću kako druga predstavlja bolju teoriju u odnosu na prvu.

Pokazaću prvo da

ona pruža adekvatniji opis svakodnevne saznejne prakse. Zatim ćemo videti kako je u većoj meri u

skladu sa načelnim antifundamentizmom. Naposljetku, tvrdiću da vitgenštajnovska verzija sadrži

bolji odgovor na skeptički problem od Vilijamsove.

Na početku ovog poglavlja pozabaviću se pitanjem koja od dve verzije inferencijalnog kontekstualizma pruža adekvatniji opis naše stvarne epistemičke prakse. Ovim pitanjem bavio sam

sam se i u poglavlju 2. 1. Ovde će međutim ono biti detaljnije pretreseno. Tvrdiću da se Vilijams

suočava sa dva osnovna problema. Prvi se sastoji u tome što previše učitava filozofske stavove u

ono što predstavlja kao naše preteorijsko shvatanje svakodnevne saznejne prakse.

Odnosno, on

smatra da je bitan deo našeg svakodnevnog shvatanja znanja nešto što je u stvari samo deo njegove

sopstvene filozofske teorije koja nastoji da objasni našu svakodnevnu saznejnu praksu.

Ovo je

empirijska tvrdnja koju ću pokrepiti pozivanjem na naše jezičke intuicije koje se tiču svakodnevne

upotrebe relevantnih termina. Videćemo kako je prednost vitgenštajnovske teorije što ona vernije

prikazuje naše svakodnevno poimanje saznanja. Drugi glavni problem je što se Vilijams suočava sa

velikim teškoćama kada treba da objasni kako tačno mi saznajemo okvirne iskaze. Kao prvo, tvrdiću da njegovo eksternalističko stanovište zapravo pre objašnjava semantički sadržaj datih

verovanja nego što objašnjava njihov epistemički status. Kao drugo, ispostaviće se da je za neke

metodološke nužnosti veoma teško, pa i nemoguće, navesti način na koji smo ih saznali.

Sa druge

strane, ideja da ih uopšte nismo ni saznali već da ih prosto automatski znamo pokazaće se kao

neosnovana. Zbog toga vitgenštajnovska pozicija, po kojoj prema iskazima okvira imamo neepistemički a ne epistemički odnos, predstavlja bolju opciju.

Inferencijalni kontekstualizam je kao takav u osnovi antifundamentističko stanovište.

Suštinu fundamentizma Vilijams pronalazi u epistemološkom realizmu pa je njegovo odbacivanje

nužan uslov za svaku verziju inferencijalnog kontekstualizma. Videli smo u čemu se po Vilijamsu

sastoji stanovište epistemološkog realizma. Međutim, tvrdiću da Vilijams previđa jednu bitnu karakteristiku stanovišta koje kritikuje. Naime, i fundamentizam i inferencijalni kontekstualizam pretpostavljaju podjelu verovanja u dve vrste, s bitnom razlikom da u prvom slučaju ta distinkcija važi akontekstualno a u drugom ne. Fundamentizam deli verovanja na bazična i izvedena, dok inferencijalni kontekstualizam to čini na ona koja se podrazumevaju i koja konstituišu istraživački okvir i na ona koja su predmet mogućeg spora. U oba slučaja prva vrsta verovanja odgovorna je za (ne)opravdanost druge vrste verovanja. Ipak, njihov odnos se razlikuje. Bazična verovanja trebalo bi da predstavljaju premise argumenta koji će voditi do izvedenih i tako ih pravdati. Sa druge strane, taj odnos ne važi između podrazumevanih verovanja i onih potencijalno spornih. U ovom slučaju relacija je više metodološke i semantičke prirode i njen zadatak nije, bar ne primarno, da prenosi znanje sa premisa na zaključak. Pokazaću da shvatanje odnosa između dve vrste verovanja prema kojem verovanja jednog tipa služe kao premise argumenata čiji su zaključci verovanja drugog tipa u velikoj meri predstavlja motivaciju za tvrdnju da bazična verovanja moraju predstavljati znanje. Pošto takav odnos unutar kontekstualizma nema veliki značaj postaje nejasno zašto moramo tvrditi kako su verovanja koja tvore dati kontekst predmet znanja. Stoga je vitgenštajnovska verzija konzistentnija u svom antifundamentizmu nego Vilijamsova. Odbacujući fundamentizam ona odbacuje i stavove čije opravdanje u dobroj meri zavisi upravo od prihvatanja fundamentističke ideje. Na kraju ću razmotriti odnos ovih teorija prema skeptičkom problemu. Premda odgovor koji ove teorije daju skeptiku polazi od iste osnove, tvrdiću kako vitgenštajnovska verzija ipak ima adekvatniji odnos prema skeptiku. Za razliku od velikog broja filozofa koji smatraju da bavljenje skeptičkim problemom kao uspešan rezultat može da ima samo pobijanje skeptika u krajnjoj liniji, zastupaću stanovište prema kojem skeptika ne treba da gledamo kao dijalektičkog protivnika već kao konverzionog partnera od kojeg možemo naučiti nešto važno o našem epistemičkom položaju

u svetu. Verujem da je i sam Vitgenštajn to uvideo i zastupao u svom spisu *O izvesnosti*. Vilijamsovo insistiranje na našem navodnom znanju metodoloških nužnosti predstavlja odbijanje i

same pomisli da skeptik može na bilo kakav kontekstualistički način biti delimično u pravu.

Prihvatanje Vitgenštajnovih ideja da prema iskazima okvira nemamo epistemički odnos ne predstavlja potpuno slaganje sa skeptikom, pošto zastupa mogućnost znanja unutar konteksta, ali

uvažava ono što smatram dubokom istinom skepticizma – da iskazi na kojima počiva određeni

kontekst ne mogu biti predmet znanja u tom kontekstu. Sve ove ideje biće detaljnije razmotrene.

#### 4. Zaključak

U zaključnom delu sumiraću rezultate ovog istraživanja. Razmotriću koje posledice oni imaju po savremenu epistemološku scenu i sugerisaću neke moguće pravce u kojima bi ovo

istraživanje moglo dalje da se nastavi.

##### **Metodologija istraživanja:**

U ovom radu prvenstveno će biti korišćene sledeće opšte prihvaćene metode istraživanja. *Interpretativno-kritički metod*. S obzirom na to da je osnovni predmet ovog istraživanja tumačenje i evaluacija stanovišta inferencijalnog kontekstualizma, ova metoda će biti prisutna

tokom čitavog rada. U prvom delu nastojaću da što preciznije i potpunije prikažem Vilijamsovu epistemološku poziciju, kao i da procenim uspešnost odabranih argumenata usmerenih protiv nje.

Kako u tom delu branim Vilijamsa, pokazivaću da se on može i treba tumačiti tako da odoleva

napadima tih kritika. Zatim ću, u nastavku, tvrditi da Vilijams ne izražava ideju inferencijalnog

kontekstualizma na najprecizniji mogući način. U mom tumačenju ta ideja predstavlja jednu

teorijsku pretpostavku na kojoj Vilijams gradi svoju teoriju, a ne samu njegovu teoriju. Moguća je i

drugačija teorija koja polazi od iste pretpostavke. Stoga ću se pri kraju istraživanja pozabaviti

procenom ove dve teorije.

*Metod pojmovne analize*. Da bismo shvatili stanovište inferencijalnog kontekstualizma moramo analizirati pojmove koji su za njegovu artikulaciju neophodni. To su pojmovi epistemološkog realizma, prirodnih epistemičkih vrsta, epistemičke primarnosti i metodološke

nužnosti. Razumevanje ovih pojmova, pak, zahteva određenu analizu pojma znanja kao i njemu

srodnih pojmova poput opravdanja, evidencije i sl. U drugom delu rada naročito interesantan će biti

Vitgenštajnov pojam izvesnosti. Videćemo šta tačno on izražava kao i na koji način se može dovesti

u vezu sa pretpostavkom inferencijalnog kontekstualizma.

*Metod jezičke analize.* S obzirom na vezu između pojmova i termina pomoću kojih su oni izraženi u prirodnom jeziku, jedan način na koji možemo dublje razumeti problematične pojmove

jeste analiza svakodnevne upotrebe odgovarajućih reči. Zbog toga će metod pojmovne analize često

biti korišćen uporedo sa metodom jezičke analize. Tako je npr. ovaj metod prisutan u Vilijamsovoj

tvrdnji da pretpostavka inferencijalnog kontekstualizma adekvatnije opisuje našu stvarnu saznanju

praksu nego pretpostavka epistemološkog realizma. On se koristi i u njegovoj analizi opravdanja,

prema kojoj ono sadrži bitne eksternalističke kao i internalističke elemente. Takođe, ovim metodom

ću se služiti i prilikom odbrane Vilijamsove pozicije od određenih kritika. Naposletku, metod

jezičke analize biće naročito relevantan kada se bude razmatralo da li prema metodološkim

nužnostima imamo epistemički ili neepistemički odnos. Od ovoga dobrim delom zavisi odgovor na

pitanje koja od dve verzije inferencijalnog kontekstualizma pruža bolju epistemološku teoriju.

*Metod misaonog eksperimenta.* Na više mesta tokom ovog istraživanja pitaćemo se da li subjekt u određenim okolnostima zna, ima opravdanje ili uopšte poseduje epistemički odnos prema

nekom iskazu. Ovo ću činiti kako bismo pokušali bolje da razumemo pojmove poput znanja,

opravdanja i izvesnosti. Tu će posebno biti koristan metod misaonog eksperimenta.

Pomoću njega

moći ćemo da zamislimo takve okolnosti koje će nam na što bolji način osvetliti problematičan

aspekt pojma koji je u pitanju.

### **Spisak predložene literature:**

Baumann, P. 2005. Varieties of Contextualism: Standards and Descriptions. *Grazer Philosophische Studien* 69.

Bogdanovski, M. i Lazović, Ž. ur. 2007. *Skeptički priručnik 2: savremeni skepticizam*. Beograd:

Institut za filozofiju Filozofskog fakulteta.

Brandom, R. 1994. *Making It Explicit*. Cambridge: Harvard University Press.

ur. 2000. *Rorty and His Critics*. Oxford: Blackwell.

Brendel, E. i Jäger, C. 2004. Contextualist Approaches to Epistemology: Problems and Prospects.

*Erkenntnis* 61.

Buchanan, R. 2002. Natural doubts: Williams's diagnosis of scepticism. *Synthese* 131.

Cohen, S. 2000. Contextualism and Skepticism. *Philosophical Issues* 10.

Coliva, A. 2010. *Moore and Wittgenstein: Scepticism, Certainty and Common Sense*. New York:

Palgrave Macmillan.

Dekart, R. 2012. *Metafizičke meditacije*. Beograd: Zavod za udžbenike.

DeRose, K. 1999. Solving the Skeptical Problem. U: K. DeRose i T. A. Warfield, ur.

DeRose, K. i Warfield, T. A. ur. 1999. *Skepticism: A Contemporary Reader*. New York, Oxford:

Oxford University Press.

Drecker, F. 1981. Pragmatička dimenzija znanja. U: M. Bogdanovski i Ž. Lazović, ur.

Fogelin, R. 1994. *Pyrrhonian Reflection on Knowledge and Justification*. Oxford: Oxford University Press.

Goldman, A. 1976. Discrimination and Perceptual Knowledge. *Journal of Philosophy* 73.

Graham, P. J. 2007. The theoretical diagnosis of skepticism. *Synthese* 158.

Greco, J. i Sosa, E. ur. 1999. *Epistemology*. Oxford: Blackwell.

Grundmann, T. 2004. Inferential Contextualism, Epistemological Realism and Scepticism:

Comments on Williams. *Erkenntnis* 61.

Hamilton, A. 2014. *Wittgenstein and On Certainty*. London: Routledge.

Jacobson, S. 2001. Contextualism and global doubts about the world. *Synthese* 129.

Janvid, M. 2006. Contextualism and the Structure of Skeptical Arguments. *Dialectica* 60 (1).

Kolbel, M. i Weiss, B. ur. 2004. *Wittgenstein's Lasting Significance*. New York: Routledge.

Lazović, Ž. 2012. *Problem filozofskog skepticizma*. Beograd: Institut za Filozofiju, Filozofski

fakultet Univerziteta u Beogradu.

Lewis, D. 1999. Elusive Knowledge. U: K. DeRose i T. A. Warfield, ur.

McGinn, M. 1989. *Sense and Certainty: A Dissolution of Scepticism*. Oxford: Basil Blackwell.

McManus, D. ur. 2004. *Wittgenstein and Scepticism*. New York: Routledge.

Moore, G. E. 1959. *Philosophical Papers*. London: George Unwin.

1939. Proof of an External World. U: G. E. Moore.

Moyal-Sharrock, D. i Brenner, W. H. ur. 2005. *Readings of Wittgenstein's On Certainty*. New York:

Palgrave Macmillan.

Moyal-Sharrock, D. 2004. *Understanding Wittgenstein's On Certainty*. New York: Palgrave

Macmillan.

Nozick, R. 1981. Filozofska objašnjenja. U: M. Bogdanovski i Ž. Lazović, ur.

Okasha, S. 2003. Scepticism and its Sources. *Philosophy and Phenomenological Research* LXVII

(3).

- Pritchard, D. 2002. Two Forms of Epistemological Contextualism. *Grazer Philosophische Studien* 64.
2005. Wittgenstein's *On Certainty* and Contemporary Anti-scepticism. U: D. Moyal-Sharrock i W. H. Brenner, ur.
- Rhees, R. 2003. *Wittgenstein's On Certainty: There – Like Our Life*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Ribeiro, B. 2002. Cartesian Skepticism and the Epistemic Priority Thesis. *The Southern Journal of Philosophy* 40. 25
- Rudd, A. 2008. Natural Doubts. *Metaphilosophy* 39 (3).
- Stine, G. 1999. Skepticism, Relevant Alternatives, and Deductive Closure. U: K. DeRose i T. A. Warfield, ur.
- Stroll, A. 1994. *Moore and Wittgenstein on Certainty*. Oxford: Oxford University Press.
- Stroud, B. 1984. *The Significance of Philosophical Scepticism*. Oxford: Oxford University Press.
- Vitgenštajn, L. 1989. *O izvesnosti*. Novi Sad: Bratstvo-Jedinstvo.
- Williams, M. 1991. *Unnatural Doubts: Epistemological Realism and the Basis of Scepticism*. Oxford: Blackwell.
- 1999a. *Groundless Belief: An Essay on the Possibility of Epistemology*. Princeton: Princeton University Press.
- 1999b. Skepticism. U: J. Greco i E. Sosa, ur.
2000. Epistemology and the Mirror of Nature. U: R. Brandom, ur.
- 2001a. Contextualism, Externalism and Epistemic Standards. *Philosophical Studies* 103.
- 2001b. *Problems of Knowledge: A Critical Introduction to Epistemology*. Oxford: Oxford University Press.
- 2004a. Knowledge, Reflection and Sceptical Hypotheses. *Erkenntnis* 61.
- 2004b. Scepticism and the Context of Philosophy. *Philosophical Issues* 14, *Epistemology*.
- 2004c. Wittgenstein's refutation of idealism. U: D. McManus, ur.
- 2004d. Wittgenstein, truth and certainty. U: M. Kolbel i B. Weiss, ur.
2005. Why Wittgenstein Isn't a Foundationalist. U: D. Moyal-Sharrock i W. H. Brenner, ur.
2007. Why (Wittgensteinian) Contextualism Is Not Relativism. *Episteme* 4 (1).
2013. Skepticism, Evidence and Entitlement. *Philosophy and Phenomenological Research* LXXXVII (1).
- Wright, C. 1985. Facts and Certainty. *Proceedings of the British Academy* 71.

## **IZVEŠTAJ O KVALIFIKOVANOSTI KANDIDATA I PODOBNOSTI PREDLOŽENE TEME DOKTORSKE DISERTACIJE**

Doktorand: **Filip Čukljević**

Predložena tema: ***Dve verzije inferencijalnog kontekstualizma***

Mentor: **prof. dr Živan Lazović**

Kandidat Filip Čukljević podneo je Odeljenju za filozofiju Filozofskog fakulteta u Beogradu predlog prijave doktorske disertacije pod naslovom ***Dve verzije inferencijalnog kontekstualizma***. Komisija o predloženoj prijavi teme doktorske disertacije podnosi sledeći izveštaj:

### **Osnovni podaci o kandidatu:**

Filip Čukljević je rođen 4. VIII 1990. u Beogradu, gde je i završio gimnaziju. Godine 2009. upisao je studije filozofije. Diplomirao je 2013. na temu "Fregeovo rešenje paradoksa analize i kriterijum za identitet smisla" sa prosečnom ocenom 9, 97. Iste godine je upisao master studije iz filozofije i 2014. je odbranio završni master rad na temu "Vilijamsov inferencijalni kontekstualizam i problem filozofskog skepticizma" sa prosečnom ocenom 10. Od 2015. godine pohađa doktorske studije filozofije na Filozofskom fakultetu u Beogradu.

Kandidat učestvuje kao istraživač-saradnik u realizaciji projekta Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije pod nazivom „Dinamički sistemi u prirodi i društvu: filozofski i empirijski aspekti“ (evidencioni broj 179041) i po tom osnovu angažovan je u nastavi na predmetu Teorija saznanja 1. Do sada je objavio sledeće radove: „Fregeovska interpretacija Anselmovog ontološkog argumenta“, *Glasnik za društvene nauke*, Beograd, god. 2011, br. 3, str. 165-177, UDK: 141.4, „Vilijamsovo kontekstualističko rešenje skeptičkog paradoksa“, *Theoria*, Beograd, god. 2014, br. 57 (3), str. 61-78, DOI: 10.2298/THEO1403061C, „Fregeovsko rešenje paradoksa analize i kriterijum za razgraničenje misli“, *Theoria*, Beograd, god. 2015, br. 58 (1), str. 51-68, DOI: 10.2298/THEO1501051C. Rad „Dejvidson i Rorty o istini“ prihvaćen je za objavljivanje u časopisu *Theoria*.

### **Predmet istraživanja i sadržaj izlaganja**

#### **Predmet istraživanja**

Predmet ove disertacije je inferencijalni kontekstualizam, kako je zamišljen u radovima Majkla Vilijamsa. Ova tema nije obrađivana kod nas u naučnim radovima na obimniji, detaljniji i kompleksniji način. Inferencijalni kontekstualizam predstavlja jednu formu epistemološkog kontekstualizma, stanovišta prema kojem istinska vrednost saznanjnih

tvrdnji zavisi od konverzionog konteksta. Za razliku od drugog oblika ovog stanovišta, tzv. konverzionog kontekstualizma, prema inferencijalnom kontekstualizmu nisu samo konverziono faktori odgovorni za promenu konteksta već ima više vrsta takvih faktora od kojih su najbitniji metodološki faktori. Njih Vilijams naziva metodološkim nužnostima. To su pretpostavke koje usmeravaju i vode naša istraživanja u odgovarajućem pravcu i koje ne možemo preispitivati a da ostanemo u okviru datog istraživanja. Dok konverziono kontekstualisti smatraju da se promena konteksta uvek sastoji u snižavanju ili povišavanju epistemičkih standarda, Vilijams tvrdi da u slučaju izmene metodoloških nužnosti nemamo ovakvu vrstu promene. Ono što se tada dešava jeste pre promena ugla ispitivanja nego nivoa strogosti s kojim pristupamo određenom istraživanju. Vilijams smatra da je upravo to slučaj kada se bavimo pitanjem mogućnosti znanja uopšte. Osnovnu metodološku nužnost takvog projekta Vilijams naziva pretpostavkom epistemološkog realizma, prema kojoj se naše znanje o spoljašnjem svetu može podeliti u različite prirodne epistemičke vrste između koji postoji odnos epistemičke primarnosti. Vilijamsov inferencijalni kontekstualizam predstavlja suprotnost ovakvog gledišta i, prema svom autoru, rešava problem skepticizma na adekvatan način. Kandidat Čukljević će detaljnije analizirati osnovne ideje Vilijamsove epistemološke pozicije kako bi razmotrio kako se ona nosi sa određenim kritikama koje joj se upućuju. Naročito naglasak će biti na odnosu između kontekstualističkih i eksternalističkih elemenata Vilijamsove teorije i njegovog značaja za evaluaciju i eventualno poboljšanje iste.

### **Sadržaj izlaganja**

Predložena teza doktoranda Filipa Čukljevića će se, pored uvoda i zaključnog razmatranja, sastojati iz šest tematskih celina ili poglavlja.

Reč je, ukratko, o sledećoj strukturi rada:

U *uvodnom delu* biće ukratko prikazan predmet i cilj ovog istraživanja kako bi čitaoci mogli lakše da se kreću kroz tekst.

*Prvi deo* rada biće posvećen izlaganju skeptičkog problema, osnovnih pravaca njegovog rešavanja i razlici između inferencijalnog i konverzionog kontekstualizma. Skeptički problem biće prikazan u obliku paradoksa u kojem smo suočeni sa skupom međusobno nesaglasnih iskaza o našem znanju koji nam, pak, pojedinačno uzev, deluju intuitivno prihvatljivo. Nakon toga skiciraće se osnovni pravci rešavanja tog problema, Naročita pažnja biće posvećena kontekstualizmu i njegovim prednostima. Naposljetku će se razmotriti razlika između inferencijalnog i konverzionog kontekstualizma, kao i prednostima prvog.

*Drugi deo rada* biće posvećen osnovnim idejama inferencijalnog kontekstualizma. To su epistemološki realizam, prirodne epistemičke vrste, epistemička primarnost i metodološke nužnosti. Videćemo kako epistemološki realizam predstavlja suprotnost inferencijalnog kontekstualizma. Prema toj pretpostavci naše znanje se može podeliti u prirodne epistemičke vrste koje se nalaze u objektivnim relacijama. Naročito je bitan odnos epistemičke primarnosti. Pokazaće se na koji način ideja metodoloških nužnosti potkopava ovu sliku znanja. Nakon toga kandidat će se pozabaviti Vilijamsovim određenjem znanja i strukture opravdanja kako bi se potpunio prikaz Vilijamsovog epistemološkog stanovišta. Posebno mesto zauzeće eksternalizam koji ima istaknutu ulogu u tom stanovištu.

U *trećem delu* doktorand Filip Čukljević namerava da izloži određene kritike Vilijamsovog stanovišta kako bih potom pokazao da im ono ipak uspešno odoleva.

Fokusiraće se na interne kritike tog stanovišta. Prva kritika pokreće pitanje da li je epistemološki realizam metodološka nužnost epistemologije uopšte, ili pak to nije? Oba kraja ove dileme predstavljaju naizgled neprihvatljive posledice po Vilijamsa. Prema sledećoj razmatranoj kritici, odbacivanje epistemološkog realizma nespojivo je sa prihvatanjem eksternalističkog aspekta opravdanja. Vilijamsa često optužuju da, ako opravdanost verovanja zavisi od pouzdanosti metoda pomoću kojeg je ono stečeno, to otvara prostor za klasifikaciju verovanja u prirodne epistemičke vrste, što je protivno tezi inferencijalnog kontekstualizma. Poslednji prigovor suočava Vilijamsa sa naizgled nepoželjnim posledicama koje ima njegovo prihvatanje epistemičke metanekonzistentnosti. Kandidat će tvrditi kako se Vilijamsova teorija uspešno nosi sa svim navedenim prigovorima.

***U četvrtom delu*** cilj je da se pokaže kako se dolazi do pojmovnog prostora za razvijanje jedne alternative Vilijamsovoj verziji inferencijalnog kontekstualizma, kao i da se pokaže da ovo nije puka teorijska mogućnost već opcija koja zavređuje dalje ispitivanje. Prvo će se prikazati kritika Vilijamsa prema kojoj glavnu ulogu u njegovom odgovoru skepticizmu igra eksternalizam a ne kontekstualizam. Kandidat će ponuditi odbranu Vilijamsa od ove optužbe, ali će pokazati kako on mora napraviti razliku između inferencijalnog kontekstualizma kao jedne teorijske pretpostavke i Vilijamsove eksternalističke teorije koja se temelji na toj pretpostavci. Date pretpostavka dopušta i drugačije načine njenog razvijanja, kao što je to vitgenštajnovska verzija koju će doktorand Čukljević zastupati. Ovde će tvrditi kako takva verzija nije očigledno inferiornija u odnosu na Vilijamsovu izvornu teoriju.

U ***petom delu rada*** dalje će se razvijati alternativna verzija inferencijalnog kontekstualizma koja je bila skicirana u prethodnom. Prvo će se detaljnije razmotriti priroda odnosa koji imamo prema okvirnim iskazima s obzirom na ovu teoriju. Ova teorija će zagovarati neepistemički odnos prema datim iskazima, za razliku od Vilijamsa koji tvrdi da je taj odnos epistemički. Zatim će se pokazati da je ideja inferencijalnog kontekstualizma u skladu sa Vitgenštajnovim razmišljanjima iz spisa *O izvesnosti* u kojima je u određenoj meri i prisutna. Naposljetku će biti istaknuta prednost ovakve teorije u odnosu na standardnu interpretaciju Vitgenštajnovog odgovora skeptiku.

***U šestom delu*** uporediće se Vilijamsova i vitgenštajnovska verzija inferencijalnog kontekstualizma i kandidat će tvrditi kako druga predstavlja bolju teoriju u odnosu na prvu. Prvo će biti pokazano da ona pruža adekvatniji opis svakodnevne sazajne prakse i da se pritom ne suočava sa velikim eksplanatornim problemima poput suparničke teorije. Zatim ćemo videti kako je u većoj meri u skladu sa načelnim antifundamentizmom koji pretpostavka inferencijalnog kontekstualizma nosi sa sobom. Naposljetku, biće branjen zaključak da vitgenštajnovska verzija sadrži bolji odgovor na skeptički problem od Vilijamsove, pošto u većoj meri uvažava značajni skeptički uvid u naš sazajni položaj.

U ***zaključnom delu*** biće razmotren značaj ovog istraživanja za savremenu epistemološku scenu i sugerisaće se potencijalni pravci u kojima bi ovo istraživanje dalje moglo da se razvija.

### **Osnovne hipoteze**

Kandidat Filip Čukljević će zastupati dve osnovne hipoteze u ovom istraživanju. Prva hipoteza glasi da je inferencijalni kontekstualizam teorijska pretpostavka, a ne teorija. Vilijamsova verzija inferencijalnog kontekstualizma jeste teorija koja polazi od te pretpostavke, ali moguća je drugačija, vitgenštajnovska teorija koja ima istu osnovu. Prema drugoj hipotezi, vitgenštajnovska verzija inferencijalnog kontekstualizma predstavlja bolju teoriju od Vilijamsove izvorne verzije. Ova teza će se zastupati na osnovu toga što vitgenštajnovska alternativa u većoj meri zadovoljava relevantne parametre.

### **Cilj istraživanja**

Cilj istraživanja je da se navedene hipoteze, kroz planirani sadržaj celog istraživanja, u celini ili delimično opravdaju.

### **Metod istraživanja**

Doktorand Filip Čukljević namerava da u izradi svoje doktorske disertacije pribegava metodama koje su karakteristične za analitičku filozofsku tradiciju – jezičko-pojmovnoj analizi, odnosno deskriptivno-analitičkoj metodi. Povrh toga, biće neophodno da uključi i egzegetsko istorijski metod jer on podrazumeva razmatranje istorijske pozadine filozofskih ideja, što će u njegovom slučaju značiti razotkrivanje veze Vilijamsove i vlastite teorije inferencijalnog kontekstualizma sa Vitgenštajnovim razmišljanjima u spisu *O Izvesnosti*. Pored toga biće korišćena i metoda misaonog eksperimenta u odgovarajućim slučajevima.

### **Očekivani rezultati i naučni doprinos**

Kandidat će temeljno prikazati i razraditi svaku od pomenutih tema i to izlaganje će obogatiti originalnim autorskim argumentativnim doprinosima i uvidima, koji se tiču održivosti vitgenštajnovske verzije inferencijalnog kontekstualizma kao jedne savremene i relevantne epistemološke pozicije.

### **Zaključak**

Prema onome što je podneo kao obrazloženje za predlog teme svog dokorskog rada, kao i prema poznavanju građe, analitičkoj darovitosti i originalnosti kakvu je pokazao tokom odbrane predloga teme, komisija predlaže da se doktorandu Filipu Čukljeviću odobri izrada dokorskog rada na temu ***Dve verzije inferencijalnog kontekstualizma***.

Beograd, 30. I 2017.

**Komisija:**

**dr Ljiljana Radenović, vanredni profesor**

**dr Aleksandra Zorić, docent**

**dr Mašan Bogdanovski, docent**

**Mentor:**

**dr Živan Lazović, redovni  
profesor**